

Etická komise Univerzity Palackého v Olomouci

Předseda: doc. MUDr. Petr Konečný, Ph.D., MBA

petr.konecny@upol.cz

Usnesení Etické komise Univerzity Palackého

Od 14.3.2023 projednávala Etická komise Univerzity Palackého v Olomouci (dále jen „EtK“) „Podnět“ ve věci podezření z neetického chování v dílčí publikační činnosti [redacted] a obhajování/krytí tohoto jednání vedením Vysokoškolského ústavu (VŠÚ) CATRIN (Český institut výzkumu a pokročilých technologií).

EtK projednávala tento případ na svých zasedáních ve dnech 6.6.2023, 9.4.2024, 16.5.2024, 27.6.2024 a 28.11. 2024.

Podnět k projednání zahrnoval v zásadě dva hlavní body:

- 1) Podezření z neetického chování v dílčí publikační činnosti a ve způsobu publikační činnosti [redacted] VŠÚ CATRIN v roce 2022 (nárazový nárůst publikační činnosti a citovanosti, podezření na nestandardní vědeckou praxi se znaky „citování na oplátku“, „vědeckého podnikání“ a „research paper mills“).
- 2) Podezření z obhajování/krytí neetického jednání vedením VŠÚ CATRIN.

Závěrečné jednání EtK dne 28.11.2024 bylo ve složení (abecedně dle příjmení):

Anna Galvasová, JUDr. Gabriela Halířová, Ph.D.; doc. MUDr. Petr Konečný, Ph.D, MBA (předseda); prof. Ing. Aleš Lebeda, DrSc.; doc. MUDr. Richard Salzman, Ph.D.; prof. PaedDr. Milan Valenta, Ph.D.; MUDr. Renata Vařeková, Ph.D.; doc. RNDr. Gabriela Ivana Vlková, Th.D.

Z jednání byli omluveni: Mgr. Pavel Flekač, prof. PhDr. Ludmila Veselovská, Ph.D.,

Usnesení

1. V případě publikační činnosti [redacted] VŠÚ CATRIN v roce 2022 Etická komise Univerzity Palackého v Olomouci dospěla k jednomyslnému závěru, že ve věci podezření z vědeckého pochybení **došlo k porušení Etického kodexu zaměstnanců a studentů Univerzity Palackého v Olomouci.**

Odůvodnění:

Dne 1. 3. 2023 byl podán podnět Etické komisi UP prostřednictvím rektora UP prof. MUDr. Martina Procházky, Ph.D. Jeho předmětem bylo podezření z neetického chování v publikační činnosti [redacted] VŠÚ CATRIN v roce 2022 a to nárazový nárůst publikační činnosti a citovanosti, podezření na nestandardní vědeckou praxi se znaky „citování na oplátku“, „vědeckého podnikání“ a „research paper mills“.

Etická komise důkladně prošetřila věc na základě těchto podkladů:

- emailová korespondence z [redacted] rektorátu UP
- vyjádření [redacted]
- stanovisko [redacted]
- odborný posudek [redacted]

Klíčové momenty případu byly projednány na zasedáních EtK, kde byly zváženy všechny argumenty. Zvláštní pozornost byla věnována odbornému posudku [redacted] který na žádost EtK posuzoval jednu z prací [redacted], kde bylo mj. podezření na možné manipulace s daty XRD grafů nebo jiných neobvyklých prvků v odborné publikaci: [redacted]

[redacted] ve svém posudku konstatoval významné nedostatky a to:

„V difrakčních záznamech na obrázku 7 v dotyčném článku celá řada nesrovnalostí. U záměny difraktogramů, kdy dle popisku má být difrakční záznam „c“ zveščením úseku záznamu „a“, ačkoliv tomu tak zjevně není, nelze vyloučit omyl. I tak se jedná o velmi hrubou nesrovnalost, která je znepokojivá a vyžaduje korigendum původního článku. Jako mnohem závažnější ale vnímám zjevné nesrovnalosti v samotných difrakčních záznamech. Objevující se nápadně podobné či totožné úseky v difraktogramech lze, dle mého soudu, jen těžko vysvětlit jinak než záměrnou, významnou a zcela neospravedlnitelnou úpravou samotných grafických záznamů nebo numerických dat, z kterých byly grafy vytvořeny. Takovéto změny jsou samozřejmě hrubým porušením hlavních zásad a základní etiky vědecké práce a vrhají velmi negativní světlo na celý kolektiv autorů, ale i dotčená pracoviště. Věřohodnost samotné práce, ale i autorů, je tak zpochybněna. Ještě jednou zde ale musím zdůraznit to, že mi nebyla poskytnuta surová data, z kterých byly vytvořeny zmíněné XRD výstupy. Ze surových dat by totiž manipulace s daty byly zcela jednoznačně zjevné. To, že data nebyla poskytnuta, osobně vnímám jako krajně podezřelé a nestandardní. Jedná se o relativně novou publikaci a v dnešní době jsou tato data na každém standardním pracovišti ukládána a zálohována. Navíc zásady otevřené vědy *de facto* vyžadují i možnost přístupu k těmto datům. Pokud tato data někdo buď odmítá poskytnout, případně tvrdí, že byla smazána/poškozena/ztracena/nebo, že jsou na jiném pracovišti a nelze je odtamtud získat, je z mého pohledu téměř analogie odmítnutí podrobení se krevnímu testu na alkohol při řízení motorového vozidla. Neposkytnutí původních naměřených dat k posouzení nesrovnalostí je samo o sobě možným důvodem k retraktování článku. Dle mého soudu, byly XRD záznamy velmi pravděpodobně nestandardně upraveny“.

Etická komise Univerzity Palackého příkládá velkou váhu výsledkům a závěrům expertního posudku [redacted]. Posudek identifikoval závažné nedostatky v difrakčních záznamech, přičemž některé byly hodnoceny jako hrubé porušení základních zásad vědecké práce. Etická komise se ztotožňuje s hodnocením, že neospravedlnitelné úpravy grafických a numerických dat vážně narušují věrohodnost předmětného článku i jeho autorů. Dále považuje za vysoce problematické nepředložení surových dat, což je v rozporu s principy otevřené vědy a etiky vědecké práce.

Závěry expertního posudku [redacted] jsou etickou komisí považovány za podložené, objektivní a relevantní pro další kroky směřující k nápravě a ochraně vědecké integrity Univerzity Palackého.

Etická komise dospěla k závěru, že **došlo k závažnému porušení Etického kodexu UP, konkrétně zásad týkajících se objektivit, spolehlivosti a etiky vědecké práce** (část IV, body 3, 4, 9 a 20): „Zaměstnanec UP si uvědomuje svoji odpovědnost za objektivitu, spolehlivost a přesnost svého bádání, respektuje a sdílí meze používaných metod. Při zveřejňování svých poznatků a výsledků dbá na jejich úplnost, pravdivost, ověřitelnost a objektivní interpretaci. Prezentuje se jako autor nebo spoluautor výsledků pouze tehdy, jestliže jich sám dosáhl nebo k nim přispěl tvůrčím způsobem. Zaměstnanec UP, který je v autorském kolektivu určen jako hlavní či korespondující autor, nese odpovědnost za dodržení etických standardů vědecké práce i ve vztahu k těm částem díla, které zcela či z větší části vytvořil jiný člen autorského kolektivu, ledaže se jedná o vady, které nemohl zjistit ani při vynaložení veškerého úsilí, které lze po něm spravedlivě vyžadovat.“

Rozhodnutí se opírá o následující zjištění:

V období 2019–2022 byl u [redacted] zaznamenán výrazný nárůst publikační činnosti, který přesahuje běžné standardy oboru a vyvolává podezření na tzv. „papermill“ – systematickou produkci vědeckých článků na objednávku. Toto podezření bylo potvrzeno v odborném posudku [redacted] a ve vyjádření [redacted]

Prof. Varma, jako korespondující autor a spoluautor, nese odpovědnost za kontrolu správnosti výsledků a kvalitu rukopisů. S ohledem na enormní množství publikací (104 článků v roce 2022) je však vysoce nepravděpodobné, že by mohl tuto roli vykonávat odpovědně.

Po detailním prověření Etická komise konstatovala, že publikační činnost [redacted] přesahuje běžné standardy. Bylo dále zjištěno, že některé články vykazují neobvykle vysoký počet citací (200–600), což je v daném oboru nestandardní, jak potvrdili ve svých vyjádřeních [redacted] a [redacted].

Posudek [redacted] navíc vyslovil podezření na účelové chování ve smyslu „zapůjčování jména“. Ačkoliv je toto provinění obtížné prokázat, členové Etické komise se shodli, že tato praxe působí podezřele a může negativně ovlivnit reputaci Univerzity Palackého jako vědecké instituce.

S ohledem na výše uvedené závěry bylo konstатовáno, že [redacted] porušil povinnosti vyplývající z jeho role korespondujícího autora a spoluautora, což vzbuzuje zásadní pochybnosti o etické integritě jeho publikační činnosti.

2. Etická komise konstatuje, že v případě podezření z obhajování či krytí neetického jednání vedením VŠÚ CATRIN došlo ze strany vedení **k podcenění činnosti** [redacted]. Bylo zjištěno selhání kontrolních mechanismů, zejména v oblasti kvality a kvantitativní publikačních výstupů jednoho autora. Postup vedení VŠÚ CATRIN v této záležitosti byl shledán jako nedostatečný a neodpovědný.

Odtůvodnění:

Z vyjádření ředitele CATRIN, doc. Banáše, vyplývá, že kolegium CATRIN si bylo vědomo skutečnosti, že [redacted] uváděl afilii UPOL i u výsledků, které nevznikly v rámci projektu ITI, ale souvisely s širší problematikou materiálového výzkumu, nanotechnologií a

environmentální chemie, již se dlouhodobě věnuje v rámci skupiny [REDAKCE]
Etická komise tuto praxi považuje za nesprávnou.

Ředitel CATRIN v emailu adresované [REDAKCE] dne 30. 1. 2023 uvedl, že „z celkových 104 článků odpovídá autorský podíl [REDAKCE] přibližně 21 článkům“. Toto prohlášení dokládá, že vedení CATRIN vědělo o neadekvátním autorském podílu [REDAKCE] na většině publikací v daném roce, což je v rozporu s čl. IV, bod 9 Etického kodexu („Zaměstnanec UP se prezentuje jako autor nebo spoluautor výsledků pouze tehdy, jestliže jich sám dosáhl nebo k nim přispěl tvůrčím způsobem“).

V emailu ředitele CATRIN ze dne 30. 1. 2023 se uvádí, že „publikace významně zahrnují články vydané nakladatelstvími MDPI a Frontiers, která jsou známá svou diskutabilní publikační politikou podporující nadprodukcí publikací“.

V Usnesení č. 3 kolegia CATRIN ze dne 3. 1. 2023 se uvádí, že „kolegium ředitele CATRIN nepovažuje publikační praxi, která narušuje publikování prací typu review, za vhodnou“.

Tato vyjádření ukazují, že nadřízené orgány [REDAKCE] nevěnovaly dostatečnou pozornost jeho publikační činnosti, což mohlo vyvolat kontroverze poškozující dobré jméno Univerzity Palackého.

Výše uvedené skutečnosti jsou obzvláště závažné ve vztahu ke spravedlivému přerozdělování prostředků DKRVO za publikační aktivitu. Tento problém spadá pod čl. IV, bod 21 Etického kodexu („Zaměstnanec UP dbá na to, aby jeho spoluautorům, podřízeným a jednotlivým pracovištím byly spravedlivě přiznávány zásluhy na dosažených výsledcích tvůrčí činnosti a veškeré benefity s tím spojené“) a čl. IV, bod 6 („Zaměstnanec UP dbá na účelné a efektivní využívání prostředků poskytnutých na tvůrčí činnost a je si vědom své odpovědnosti vůči společnosti, zaměstnavateli a investorům“).

Doporučení Etické komise

- Informovat vědeckou komunitu a příslušné publikační platformy o zjištěných skutečnostech.
- Zahájit kroky směřující k nápravě a zlepšení kontrolních mechanismů na úrovni pracoviště i univerzity.
- Je třeba zdůraznit vedoucím pracovníkům jejich odpovědnost za spravedlivé uznání zásluh a transparentní rozdělení prostředků náležejících jejich podřízeným na základě dosažených vědeckých a tvůrčích výsledků.
- Je vhodné vědeckým týmům připomenout povinnost zálohovat data, aby byla v případě potřeby k dispozici pro doložení nebo ověření.

Toto rozhodnutí bylo učiněno na základě objektivního přezkumu a je v souladu s posláním Etické komise chránit integritu vědecké práce a dobré jméno Univerzity Palackého.

V Olomouci, dne 9. 12. 2024

doc. MUDr. Petr Konečný, Ph.D., MBA
Předseda Etické komise Univerzity Palackého